47ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2475 — ՇԱԲԱԹ — 1912 ՄԱՐՏ 24-6 ԱՊՐԻԼ

JOURNAL ARMÉNIEN
MANZOUMÉ-I EFKIAR
54 Grand' Rue de Pera, l'one 54
Constantinople

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ ԿՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Կ. ՊՕԼԻՍ, ՊԱՊԸ ԱԼԻ ՃԱՏՏԷՍԻ, ԹԻՒ 54
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԱՆ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ԵՒ ՁԵՆ ՉԸՐՈՒԻՐ

Մանզումէի Էֆքեար

ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽ ՕՐԿԱՆ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

منظومهٔ افکار ارمنیجه یومی غزته
صاحب امتیاز اوخانس فرید
٥٤ نومرو استانبول جاده سی باب عالی خانی

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԽԻԿ	ՏԱՐԿ.	ՎԵՑՄՍ.	ԵՌԱՄՍՅ.
Պոլսոյ համար	80 Ղրշ.	45	25 Ղրշ.
Գաւառներու համար	80 „	45	25 „
Արտասահմանի „	25 Ֆր.	14	8 Ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար տողը 5 ղրշ., մէկէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ։

10 ՓԱՐԱ — ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ՆՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐԸ

ԻԶՄԻԹԻ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋԸ

Իզմիթի Վիճակէն մեր ստացած տեղեկութիւնները նոր երեւոյթի մը մէջ կը ներկայացնեն հայ երեսփոխանի մը ընտրութեան խնդիրը։ Բոլանդակ Վիճակը մինչեւ հիմայ հաստատ հաւատք մը ունէր թէ պիտի կրնայ հայ երեսփոխան մը տալ։ Բայց, ընտրական պայքարին ստացած նոր իրադարձութիւնները կասկածելի կը դարձնեն այդ յաջողութիւնը դժբաղդաբար։ Այս պարագան շատ ցաւալի կը գտնենք երբ կը խորհինք մանաւանդ որ կուսակցական պառակտումներն են որ վտանգած ըլլալ կը թուին հայ երեսփոխանի մը ընտրուիլ կարենալը։

Պարզենք թէ ինչո՛ւ։

Հակառակ Խորոմլեան էֆէնտիի յաջողութեանը մասին մինչև հիմայ եղած հաւաստումներուն, զարմանալի է տեսնել որ Իթթիհատի կեդրոնը չէ կրցած վճռական համաձայնութեան մը յանգիլ Իզմիթի մանաճիւղին հետ և ասոր ապացոյց է սա անժխտելի իրողութիւնը թէ՝ Իթթիհատական պաշտօնական շրջանակներէ Պուլուրեան էֆ.ի թեկնածութիւնը կը պաշտպանուի և կը ծանուցուի Իզմիթի մէջ։ Երկրորդ, նշանակելի է նաև որ Խոսրովեան էֆ.ի առջև փակ կը մնայ Իզմիթի Իթթիհատի գլուխը, ուր հակառակ շատ մը ձեռնարկներու չկրնար խօսիլ՝ Իթթիհատի, Դաշնակցութեան և Ազատական Հնչակ. Կուսակցութեան ընտրելին, ինչ որ այս երեք կուսակցութիւններուն վրայ յոռի տպաւորութիւն մը կը ձգէ։ Թէ ինչո՛ւ այս ընդդիմութիւնը։ Պատճառը պարզ է։ Որովհետեւ, Իզմիթի Իթթիհատի մասնաճիւղը անդրդուելի պաշտպանն է Պուլուրեան էֆ.ի որուն թեկնածութիւնը ամէն գնով յաջողցնել իրեն համար արժանապատուութեան խնդիր ըրած է։

Կայ նաև հերձուածի խնդիրը։

Պուլուրեանական բրօքականտը այնքան խոր արմատ ձգած է թէ՝ Իզմիթի, թէ՝ Ատաբազարի և թէ շրջականներու ժողովուրդին մէկ մեծ մասին վրայ որ, անհնար է Պուլուրեանի ջատագովներուն անկէ զատ մէկու մը քուէ տալը։ Այս կերպով, երկրորդ կարգի ընտրողներու մէկ որոշ մասին քուէն Պուլուրեանի կողմն է։ Միւս կողմէ, Իթթիլաֆ—Հնչակ կուսակցութիւնն ալ իբր հայ—երեսփոխան ընտրելի ունի Անդրանիկ էֆ. Կէնճեանը ուրուն տրուելիք քուէները չէ կարելի ոչ ևէ կերպով ուրիշ կողմ դարձնել։

Ուրեմն հերձուածը կ'ըլլայ երբ։

Այս պայմաններուն մէջ երբ Բ. կարգի ընտրողները ընտրուին, անոնք իրենց քուէն տալու պիտի երթան ո՛չ թէ մէկ հայ երեսփոխանի վրայ իրենց ձայնը կեդրոնացնելու տրամադրութիւնով, այլ ի յառաջագունէ իրենց երեք անձնաց ընտրելիներուն վրայ անխախտ կերպով քուէարկելու։

Եթէ մտածուի որ թուրք իթթիհատականներու ձայնը կրնայ զօրել նախապատուութիւն շնորհել երեք հայ ընտրելիներէն մէկը յաջողցնելու, ատ ալ զուր յոյս մը կ'ըլլայ, որովհետեւ Իզմիթի վիճակին իթթիհատականներուն մէջ ալ հերձուածը հիմակուց իսկ պատրաստուած է մէկ կողմէ Պուլուրեանի և միւս կողմէ Խոսրովեանի ինպատ։

Ինչպէ՞ս կրնայ ուրեմն ձայնի այնչափ որոշ մեծամասնութիւն մը գոյանալ որ հայ երեսփոխանի մը ընտրութիւնը յաջողի։ Մենք կը ցաւինք ընտրական պայքարին այս հանգամանքներուն վրայ, որոնք այս անգամ ալ Իզմիթի վիճակէն հայ երեսփոխանի մը ընտրութիւնը ձախողեցնելու վիայն պիտի ծառայեն։

Կ'արժէր որ յանուն ազգային շահերու այս երեք պառակտուած կուսակցութիւնները ո՛ր եւ է կերպով հասկացողութեան մը գային, գոնէ իրենց անունով այս անգամ հայ երեսփոխան մը ունենալու սիրոյն համար։

ՄՆԱԿԵԱՆ «Սէլիմ Դ.» բիէսին Ալէմտար փողայի դէրին մէջ

ՄԻՏՔԵՐ ԵՒ ԱՅԺՄԷՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՄԵՐԱՇԽԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՇՈՒՐՋ

Քաղաք. Ազուսակցութիւններու, խմբակցութիւններու և յարանուանութեանց միջեւ գոյացած անագան բայց յամենայն դէպս ուրախարեր համերաշխութիւնը՝ հիմակուընէ ազատի կրկոցներու տեղի տալ սկսած է մեր ազգային կեանքին մէջ քիչ մը չափազանցօրէն «ծանօթ» թիւերու քով, երբ տակաւին երեսի. ընտրութիւնները ամբողջովին չեն լրացած, ու դեռ բոլորովին կորած չեն ատոնց ոսկեղենիկ հետամտութիւնները...։

Համերաշխութիւնը, ինչպէս ցսկնք, ուշ էր մնացած, և բաւականէն աւելի. ուստի, բնականաբար, մեծ ակնկալութիւններ ալ չէինք կրնար տածել այդ դործին հանդէպ. սակայն, սկզբունքի նուիրականութեան ըմբռնումն է որ կ'ուրախացնէ զմեզ, և այս պատճառով է որ մենք կ'ողջունինք։ Անշուշտ, շատ փափաքելի էր որ այնչափ չվարանէին մեր զանազան հոսանքներու և գաղափարներու ներկայացուցիչները. բայց, ինչ հարկ կայ կատարուած իրողութեան մը նեռացման աշխատելու, և ինչ անիմաստ պէտք մը մանաւանդ՝ այդ նսեմացումի աշխատութեան մէջ ինքնարդարացումի ճիգեր փորձելու, մինչ իր խղճին դիմուած ժողովուրդն իսկ սկսած է և գիտէ յարմարագոյն եղանակով գործածել իր ապտակը Պոլիսէն Իզմիր, Իզմիրէն Կարին և Բաղէշ։

Համերաշխական Ժողովի ընտրելիները «ազգային ընտրելիներ» չեն կրնար կոչուիլ եղեր։ Հապա որո՞նք պիտի ըլլան այդ ներկայացուցիչները. Խսիչէֆիրի և Լանկազայի վէրքանձիներու դաշնակիցնե՞ր արդեօք։ Բա՛ւ լիցի։ Բանի որ հայ ժողովուրդը խնդրոյ առարկայ համերաշխութեան մասնակից կուսակցութիւններուն, խմբակցութիւններուն, հոսանքներուն և յարանուանութեանց կողմէ գրեթէ ամբողջութեամբ — անուշտ Մ. Դ. Հնչակեաններու բացառութեամբ —, հետեւաբար և այդ հաւաքականութեան ընտրելիները ԱԶԳԻՆ ԸՆՏՐԵԼԻՆԵՐՆ են դիրաղանցապէս։ «Անդարձականութիւն» ու հակադարձականութիւն՝ անհեթեթ մտքեր հրապարակ նետելու բարի (.՝) սովորութի՛ւն է...։

Ֆիրուզիանար և «Էնթերիկ»ական կուսակցութիւն է դարձեալ գրելը թէ՝ Ազգ. Ժողովը կամ Պատրիարքը՝ պաշտօնապէս ընտրական պայքարին մասնակից չէրնոր համար թափուած հեռատես և ողջախոհ ջանքերը՝ կուսակցական կամ խմբակցական չեներու հետապնդութեան արդիւնք են։ Ո՛չ, Ազգ. Ժողովին, Վարչութեան կամ Պատրիարքին նման «պաշտօնական», Մարմիններու ընտրական վէճերով զբաղիլը վնասակար է և անօգուտ ժողովրդի շահերու տեսակէտէն։ Վարչութիւնը կամ Պատրիարքը երբե՛ք ոչ ևէ յարաբերութեան կամ քանակցութեան չեն կրնար մտնել Իթթիհատի թէ Իթիլաֆի հետ։

Բնա՛ւ հակասութիւն չէ անպայմանն կերպով Ազգ. Մարմիններու ընտրական հարցերու համար աշխատիլը։ Հակասութիւնը հոն է որ՝ Համերաշխական ժողովին հրաւիրուած Մ. Դ. Հնչակեան մը՝ օմ. Սէպուհներուն՝ ամիս մը առաջ Ազգ. Ժողովին կողմէ նշանակուիլը կ'առաջարկէ Աւստրիոյ մէջ եղածին նման, մինչ նոյն այդ Հնչակեանն է որ կը գրէ վերջերս թէ «Ազգ. Ժողովի տարրերը եթէ ո՛չ ամբողջութեամբ՝ զէթ ջանչանչիչ մեծամասնութեամբ կազմուել են Հայաստանից դուրս և հայ ժողովրդի կեանքով չապրողներից»։

Ահա թէ զրչի խաղերով սարք անոր անմաքուր վերադրումներ ընել ուզողներու աչքերնուն դերանը ո՛րքան խոշոր է։

Հ. ԴՆԴՈՒՆԻ

ԲՈՅՏԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Լուսնկայ գիշեր էր, սատղերը պըսպղուն կը փայլէին երկնի կամարին վրայ, ծառերը ցից ու վէս իրենց կտուցները տընկած երկինքին, լուսինը անոնց ճիւղերուն վրայ արծաթ պտուկներ կը թափէր։ Զեփիւռը թոքերդ կը սողար որուն ալիքներուն մէջ՝ զարծես կեանքեր կը թռթռային։

* * *

Հեռուէ՛ն, ծուխ մը սեւ ու գալարուն բարձրացաւ յանկարծ, նկարչագեղ կարմիր ծով մը գծելով, երկինքի ընդարձակ տարածութեան վրայ։ Դիակներու ու լարծուն բոցերը պատեցին ամբողջ ապարանքներ...։

Կրա՛կ կար...։

Ջրհաններու գոնզգոն լամբարները, կայծոռիկներու պէս կը վառէին, կը մարէին, կը սուրային, կը կորսուէին, ամէն տեսակէ և ամէն գոյնէ։ Որկոբաձայթ «նաղարա»ները կը բարձրանային ոտաբոբիկ, կրծքաց, իրենց փառագագթը հասած, վէս շարժուձեւերով ջրհանկիրներու բերանները, իրենց հատատաղուկ թեւերուն վրայ ջրհանը կը սաւառնէր մէկ գիւղէն միւսը։

Բնութիւնը զեղեցիկ էր, խաժաժուժ ու խռպոտ ժխորը, կը պղծէր լռութիւնը։

* * *

Շատ մեղմ լոյս մը կը փայլէր Մատաղեանի սենեակէն։ Գիշերը զեռ նոր իր սեւ վարագոյրը քաշել կ'աշխատէր աշխարհքի թատերաբեմին վրայ։ Լուռ էր ամէն դի, ձիւնասպիտակ ամպեր, չարաճճի պատանիներու պէս կը վազէին, իրար կը հալածէին ժպիտներ նետելով լուսնին որ կոյսի մը պէս ամօթխած էր ու պչրոտ։

Կարապետ Մատաղեանի սենեակը շատ պարզ էր չտկուած։ Մակոտկէն վարագոյրներ կը ծածկէին մերկ ապակիները, խոշոր երկու հին նկարներ պատէն վար կը հանգչէին, գերկաթէ մահճակալ մը սենեակին մէջ։ անկիւնը, հին դրատեղան մը, վրան թուղթերու էջեր, գրուած, ուրբուած, մրոտած, ցիրցան ձգուած։ Աթոռ մը որուն վրայ կար քանի մը երաժշտական կտորներու թերթեր և վրան մանտոլին մը։

Կարապետ Մատաղեան, թուխ, սեւաչուի, աղուտաղ մօրուքով, խանի խուռն մազեր՝ որոնց պեհաէւ ծածանումներուն տակ կը կորսուէր մեծ ու ցցուն ճակատը։ Պղտիկուց ի վեր յաւակնոտ, արդիւտական հովերով չփացած, ինքզինքը բանաստեղծ-երաժիշտ կը հաւանէր ու թաղեցիին ալ, իր վրայ հանճարի մը տիտղոս կրցած էր փակցնել տալ։

Երաժշ. դպրան արտադրութիւններ ալ ունէր, իր գրասեղանին խառնիճաղանճ թուղթերուն մէջ կար, սիրերգներ, սիրավէպեր։ Մանտոլինն տակի թուղթերուն մէջ՝ ցայգերգներ ու սիրերգներ։

Այս առաւօտ երբ՝ մանտոլինը ձեռքը առած ու գիշերուան չարաշուք երազը թրթռացուցած էր մերթ բուռն ու կրքոտ, մերթ մեղմ երանգներով...

Ուրախ էր, որովհետեւ գիշերուան այդ տեսիլը իր հանճարը փայլեցուցած էր, գունաւոր թուղթի մը վրայ կը հանդչէր իր գլուխ դործոցը... «Երա՛զը»... կէտկիտուած նշաններով։ Թերեւս քանի մը օրէն տպագրութեան յանձնուէր ու մի՛ծ յեղաշրջում հանէր երաժշտական աշխարհին մէջ իր... «Երա՛զը»։

* * *

Առտուան թերթերը չէր տակաւին աչքէ անցուցած, որովհետեւ շատ զբաղած էր Մատաղեան այդ օրը։ Դիշերը արդէ՛ք բաւական յառաջացած էր, ցուրտ հով մը կը փչէր պատուհանէն ներս, լուսինը իր արծաթավարս շղթունը ուղղած էր Մատաղեանի մահճակալին վրայ։

Մատաղեան կեցաւ քանի մը վարկեան լո՛ւռ, պատուհանին առջեւ մատները խոթած՝ իր երկար սեւ մազերուն մէջ, ի՛նչ հանճարներ կ'ստեղծուէին արդեօք այդ վայրկեանին, իր ցցուն ճակտին տակ։

Պաղ կը փչէր, պատուհանը գոցեց. օրաթերթերը առաւ ու կտրտած, թափթփած թիկնաթոռի մը մէջ ընկղմեցաւ, մատներու ջղաձիգ շարժուձեւերով ու խոժոռ ակնարկով մը թերթին չորս էջերը մէկ վայրկեանի մէջ աչքէ անցուց։ Գրական երաժշտական ոչ է նորութիւն չի գտաւ, ներքին բուռն հրճուանք մը զգաց խորհելով որ քանի մը օրէն Պոլսոյ բոլոր թերթերը ի՛նչ դրուատիքներով պիտի խօսին արդեօք իր նոր հեղինակութեան ...«Երազին» վրայ։ Թերթին մէկ անկիւնը չրջանակուած մաս մը աչքին զարկաւ —ի՛նչ, չի հաւատաց աչքերուն, նորէն կարդաց։..

Արդեօ՞ք արուեստագէտի մը յաջողութեան ի լուր նախանձի չար զգացում մըն էր որ յղացաւ իր հանճարեղ գլուխը, կամ իր մե՛ծ արուեստագէտի անուան նետուած ակնարկութիւն մը։ Լրագիրը ճմրթված էր իր մասներուն մէջ։ Աչքերը փայլեցան, մաղերը անկուեցան, սենեակին մէջ սկըսաւ չրջագայել հիւսիս, հարաւ, կիրքը բորբոքած։

Ձեռքերը տակաւին գրպանը, ինչ՛ը կը մտածէր, «մե՛ղք, կ'ըսէր, իմ անմման գրական, երաժշտական արտադրութիւններուս, որոնք պիտի երթան եղեր ձօնուիլ, կեղծ սիրոյ մը հրէշուհիին։»

Խառնեց թուղթերը, փունջ մը թուղթեր զատեց — պատռեց ու նետեց պատուհանէն դուրս, հովը տարաւ թուղթին կտորները՝ խաղցնելով օդին մէջ, դաշտին ոսկեզօծուած կանաչութեան վրայ ցանեց, որոնք լուսնի փայլին տակ սկսան խնդալ ճերմակ ծաղիկներու պէս, աւելի զայրոյթը գրգռելով Մատաղեանի։

Տակաւին նոր առտուան իր «հրաշակերտն» ալ առաւ ձեռքը, երկու կաթիլ արցունք փայլեցան հեռ աղուն աչքերուն խորը, ու իր գժբախտ «գլուխ գործոցն ալ» գնաց երազներու ճակատագրական աշխարհին մէջ կորսուիլ։

Խեղճ Մատաղեանի գլուխը կ'այլէր։ Շուրջը նայեցաւ, ամէն առարկայ սկսաւ իր հին սէրերը խօսիլ, ա՛լ խեղաթիւրելը բան չէր...։ — «Հեղինակութիւններս լաւ, բայց ասոնք, մանտոլինս, որ հին սէրերս կը թրթռացնէ սրտիս մէջ, գրգռի՛ր որ հին յիշատակները անթառամ կը պահեն, սեղանս, թուղթերս, նամակներս, որոնք քթիս կը խնդան այժմ... Օ՜հ սա մահճակալս, որ պղծուած կոյսի մը պէս անկիւնը կը հանգչի...»

Գլուխը ձեռքերուն մէջ առաւ Մատաղեան մտատանջութիւնը զինքը թմրեցուցած էր, աչքերը կը վառէին, առամ-

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

ՈՐԴԵՍՊԱՆ ԾՆՈՂՔԸ

(ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՎԷՊ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ)

է.

ՏԷՐ ՈՒ ԾԱՌԱՅ

Փողոցներուն լապտերները կը սկսէին վառիլ, երբ Տէրտէրեան դուրս կ'ելլէր տիկին Սիրանուշի ննջասենեակէն։ Ժամացոյցը նայեցաւ, ճիշդ երկու ժամ տեւած էր տիկնոջ հետ զրուցելու գլխի տեսակցութիւնը։

Տիկին Սիրանուշ վար իջաւ, ընկերացաւ Տէրտէրեանի, մինչեւ պարտէզին դուռը, զոր բաց ձգեց օրիորդ Հերանուշին համար։

Օրիորդ Հերանուշը տակաւին չէր վերադառնար, կէսօրէն ետքը գացած էր Առաջնորդեաններուն բնակարանը, իր մօրեղբորորդիին դաս առնելու, Ֆրանսերէնի դասը, և անկէ ի վեր չէր երեւցած։

Իսկ Կորտոնեան պէ՞յը...։

Ը.

ԵՐԿՈՒ ՀՐԱՄԱՆՆԵՐ

Աղեքսանդրիոյ «Մէնշիէ»ի հրապարակը ստուար ամբոխ մը խռնուած, յամառ չչուկ մը չրջան կ'ընէր ժողովուրդի ամէն խաւերուն մէջ, հայ գաղթականները շուարուն դէմքով մը կը հարցնէին իրարու։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ ասոր վերջը։

— Մենք սխալե՛ր ենք, կը արտնջար ուրիշ գաղթական մը, Եգիպտոսի հողը կը կարծէինք թէ ազատ էր, անբռնաբարելի՛։

— Զարմա՛նք, կ'ըսէր ուրիշ մը, Լորտ Դրօմէրը կը քնանա՞յ։

— Կը հաւատա՞ք թէ, կը փաստաբանէր ուրիշ մը, Խիվ Ապպաս Հիլմի բաշան ինք իր դլխուն արձակած ըլլայ այդ հրամանը։ Լորտին ժաը չէ՞ք զուշակէր ատոր մէջ։

Եւ յուզումը կ'աւելնար Հայ գաղթականներուն մէջ, որոնք, յանկարծակիի եկած, արտասանմանի ուրիշ երկիրները փախչելու միջոցներ կը սկսէին խորհիլ կը զգային թէ Եգիպտոսի մէջ անտանելի պիտի դառնայ կեանքը, քանի որ Խիվը, Ապտիւլ Համիտի հաճելի ըլլալու հաւար պիտի հալածէր զիրենք։

Այս յուզումներուն ու տրտունջներուն շարժառիթը բացատրենք երկու բառով։—

Այդ օրերը, գաղթական հոսանքէն օգտուելով, «Մախսուսէ» չոգենաւային ընկերութեան Պէրութի վարչական բարձր պաշտօնեաներէն Յովսէփ էֆ. Զպուդճեան, կարեւոր գումար մը իւրացուցած ու Եգիպտոս առած էր իր շունչը, ինչպէս կը գրէին այն տարուան Պէրութի ու Կ. Պոլսոյ թերթերը։ Բ. Դուռը, նոյն ընկերութեան դիմումին վրայ, հեռագրով Խիվեան կառավարութիւնէն պահանջած էր յիշեալ պաշտօնեային ձերբակալուիլը ու անմիջապէս Պոլիս ղրկուիլը։ Խիվը, չափազանց փութկոտ գտնուած էր, արձակելով ձերբակալման հրաման մը, և Աղեքսանդրիոյ ոստիկանութեան դաղտնի գործակալները կը փնտռէին Զպուդճեանը։

Ահա՛ այս հրամանին շուրջը յարուցուած էր ժողովրդային տժգոհութեան ու տրտունջի աղմուկը։ Ամէն տեղ, սրճարաններուն և ուրիշ հանրային վայրերու հաւաքոյթներուն մէջ նոյն դժգոհանքի չչուկները։

Հայ գաղթականներու երկիւղը մանաւանդ, շատ իրաւացի էր, որովհետեւ, կ'ըսէին իրարու, այսօր Զպուդճեան մը կը ձերբակալեն, վաղը Դրիգոր մը, այսօր քեզի վաղը ինծի...։

Այս ընդհանուր իրարանցումին մէջ, երկայն հասակով, ծաղկոտ դէմքով, լայն ճակատով ու խորոր աչքերով, ուսերը քիչ մը կքած, անճոռնի քիթով ու տգեղ դէմքով մարդ մը, մոլորաքայլ ու զլխիկոր կ'առաջնորդէ դէպի «Կռան Գաֆէ տու Լուվրը», հրապարակին վրայ բացուած մեծագոյն ու չքեղ գրօսարանը, սովորաբար հայ գաղութի մտաւորական ու վաճառական դասակարգերու յանախավայրը։

Այս մարդը նոյնինքն օրուան մարդն էր, Յովսէփ Զպուդճեանը։ Ներս մտաւ զգուշաւոր քայլերով ու իր խռով նայուածքը չուրջը պտըտցնելով, անցաւ սեղաններուն ու աթոռներուն մէջէն և գնաց անկիւն մը նստաւ, երիտասարդի մը քով, որ նարկիլէ կը քաշէր, մէկ կողմէ կարդալով «Բոսկոէ» ֆրանսերէն օրաթերթը։

Այդ երիտասարդը ծանօթ բարեկամ մը էր, գրեթէ մէկ տարի առաջ, Պէրութի մէջ հանդիպած էր իրեն, անձնուէր, հնարամիտ ազգային գործիչ մը, որ տարիներով բանտերու մէջ քաւած էր իր յեղափոխականի... ոճիրը։

— Բարեկա՛մ, ըսաւ Զպուդճեան, գրեթէ անլսելի ձայնով մը, ի՞նչ պիտի ընեմ, դաղտնի ոստիկաններէ կը հետապնդուիմ, Մէնշիէի նահանգը չեմ կրնար անցնիլ, ամէն անկիւնները կը սպասին ոստիկանութեան գաղտնի գործակատարները։

— Սառեցիլ՞ը, ճի՞շդ է, հարցուց քովի երիտասարդը, մէկդի դնելով ձեռքի թերթը, և զուռացնելով նարկիլէն,

— Ի՞նչ կ'ըսես, ամենահաւատի ազբիւրէ ստուգած եմ, Խիվը հեռագրով հրաւիրած է ձերբակալուիս, նոյնիսկ հեռագրատան պաշտօնեաներէն մէկին բերանէն լսեցի։

— Է՛հ ուրեմն, յարեց բարեկամը, ի՞նչ պիտի ընենք հիմա.

— Դո՛ւն գիտես, կ'աղերսեր Զպուդճեան, ճար մը, հնար մը խորհէ՛, ժամանակը կ'անցնի՛.

(Շարունակելի)

ԱՅԼԱԶԳԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ԴՈՐՈՒՆՅՈՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

ԱՅԼԱԶԳԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ԴՈՐՈՒՆՅՈՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Ս.ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ԳԼԽԱՎՈՐ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԵԳԻԱ

ԱՆԴԱՆԻԿ ԱՍԱՏՐՅԱՆ — ԳԼԽԱՎՈՐ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԵԳԻԱՅԻ ԱՆԴԱՄ, ՊԱՏՄԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԴՈԿՏՈՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ԱՅԼԱԶԳԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ — ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, 2000

ՀՏ 94(479.25)
ԳՄԴ 63.3(2Հայ)
Ա 90

Ասատրյան, Անդրանիկ Գրիգորի
Ա 90 Հայաստանի պատմություն։ Դասագիրք բուհերի համար / Անդրանիկ Ասատրյան, Հեղինակային խմբագրություն։ — Երևան։ Գիտություն, 2000։ — 600 էջ։

ISBN 5-8080-0123-4

Գրքի հեղինակը՝ Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի գլխավոր խմբագրական կոլեգիայի անդամ, պատմագիտության դոկտոր Անդրանիկ Ասատրյանի հեղինակային խմբագրությամբ։

Գիրքը նվիրվում է Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի 60-ամյակին։

Գրքի հեղինակները՝ Ս.Վարդանյան, Ա.Ասատրյան, Ս.Ասատրյան, Ս.Ասատրյան, Ս

հատի և Իթիլաֆի պայքարին առթիւ։ Իթթիհատի քօմիթէն որ իշխանութեան տէրն է, ամէն բացառիկ միջոցներ ձեռք կ'առնէ ապահովելու համար մեծամասնութիւն մը Խորհրդարանին մէջ։ Սկանիկի Իթիլաֆի քլիւպին նախագահը մահուան սպառնալիք ստացած է։ Հօճաներ ձերբակալուած են և պատցուած քաղաքին մէջ ձեռնակապերով, և հոգեւոր պետերու բողոքները ապարդիւն մնացած են։ Պահակազօրաց սպաներուն միջև կռիւներ կը ծագին քաղաքական պատճառներով։ Կը հաւատուի նոյնիսկ թէ տեղական իշխանութեանց խնդրանքին վրայ, կառավարութիւնը պաշարման վիճակ պիտի հրատարակէ Սկանիկի մէջ և պատերազմական ատեան մը պիտի կազմուի։

ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ.— «Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը հետեւեալը կը հեռագրէ իր թերթին.— Ներքին գործոց նախարար Հաճի Ատիլ պէյ որ կ'ընկերանայ Ալպանիոյ բարենորոգիչ յանձնաժողովին, Էլպասանէն հեռագրած է կառավարութեան թէ պոռ է իր ճամբորդութեան արդիւնքէն և կը կարծէ թէ Ալպանիա պիտի խաղաղի, եթէ տրուած խոստումները յարգուին և ծրագրուած չինութիւնը առաջ տարուին։

ՋԵՐՄՈՑԻ ՏԵՂ ԲԱԼՕՐԻՑԷՐ.— Նախարարաց Խորհուրդը ասկէ առաջ որոշած էր որ Պետական պաշտօնատուններու մէջ փոխանակ ջերմոցի քալօրիֆէր գործածուի և սակայն այս որոշումը անցեալ տարի չէր գործադրուած պիտանէին չներելուն պատճառաւ։ Այս տարի այս որոշումը պիտի գործադրուի։ Հետեւաբար Պատկանեալ իշխանութեան հրահանգ տրուելցաւ առ այս հարկ եղած քննութիւնը կատարել, նշանակել թէ ո՞ր պաշտօնատուներուն մէջ պիտի զետեղուին քալօրիֆէրները, և ցոյց տալ միանգամայն թէ ո՞րչափ ծախք պիտի ըլլայ։

ՍՏԵՓԱՆ ԹԷԼԵԱՆ՝ ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆ.— Թաղապետական Գ.րդ շրջանակի անդամներէն Ստեփան էֆ. Թէլեան հետեւեալը ղրկած է «ՀԱԳ»ի.— Զարմանքով տեսայ որ Թաղապետական Գ.րդ շրջանակի Բ. կարգի ընտրողներու մէջ Իթիլաֆը իմ անունս ալ դրած է։ Ես բնաւ տեղեկութիւն չունէի այս մասին։ Կը յայտնեմ թէ հայրենիքին փրկութեան համար իրական ծառայութիւններ մատուցանող Իթթիհատի կուսակից եմ, որով ամբողջ հոգիովս կը մերժեմ և կը հերքեմ Իթիլաֆի այս ապարքը։

ԹՈՒՐԲԻՒ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Ցունական թերթերը կ'ըսեն թէ գերման դեսպանատան Ա. Թարգման Մ. Վէպէր տեսակցութիւն մը ունենալով արտաքին գործոց խորհրդականին հետ, բարեկամական դիտողութիւններ ըրեր է «ՀԱԳ»ի լրագրին յօդուածներուն դէմ, զանոնք նախատալից նկատելով գերման կայսր ու գերման կառավարութեան նկատմամբ։ Ցունական թերթերը կ'ըսեն թէ Սուլթանին կողմէ ի Բորքու Վիլհէլմ Բ.ին ողջունելու համար պատուիրակութեան մը առաքումը յետաձգուած է։

ՍԱՑԻՏ ՓԱՇԱՅԻ ՎԻՃԱԿԸ.— Վարչապետ Սայիտ փաշա բժիշկներու խորհուրդը դեռ պիտի չվերնայ երթալ Բ. Դուռ։ Թէեւ առողջութիւնը գոհացուցիչ է, սակայն բժիշկները կը յանձնարարեն ժամանակ մը եւս խոհեմութիւնը ձեռքէ չթողուլ։ Սայիտ փաշա քանի մը օրէ ի վեր կառքով կը պտտի իր ապարանքին շրջակաները։ Պետութեան գործերուն ալ կանոնաւորապէս կ'զբաղի և երբեմն ալ նախարարներու այցելութիւնը կ'ընդունի։

ԶԳՏՈՒՄ ՍՕՖԻԱՅԻ ԵՒ ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՄԻՋԵՒ.— Կ. Պոլսոյ դիւանագիտական շրջանակներու հասած հեռագիրի մը նայելով, Պուլկարիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ շարժում կ'ուենայ, Մակեդոնիոյ մէջ սերպ բրոբականին նկատմամբ Սերպիոյ ընթացքին հետեւանքով։ Մակեդոնիոյ մէջ ապատամբներու իրական կազմակերպութիւն մը կայ։ Կը կարծուի թէ ժողովուրդ յարաբերութիւնները պիտի խզուին Պելկրատի և Սոֆիայի միջև։ Վիեննայի ու Սոֆիայի միջև բանակցութիւններ կը կատարուին Մակեդոնիոյ մէջ Սերպիոյ ընթացքին նկատմամբ։ Նախարարաց Խորհուրդը յառաջիկայ նիստին պիտի զբաղի այս խնդրով։

ՍԵՒ ԾՈՎԻ ՌՈՒՍ ՆԱԻԱՏՈՐՄԸ.— Զատկէն եաքը Զարը աչքէ պիտի անցընէ Սև Ծովի ռուս նաւատորմը Սեվաստոպոլի մօտ։

ՌՈՒՍԻՈՅ արտաքին գործոց նախարար Մ. Սազանոֆ Լիվատիա գնաց՝ Զատկի առթիւ իր ընտանեաւորութիւնները մատուցանելու Զարին։ Գր. Բեղերսպուրկ պիտի դառնայ։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Օլկա թագուհին, Զատկէն եաքը Լիվատիա պիտի երթայ, ողջունելու Զարը՝ իր աղգականը։

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ՀԱՅԸ

Տիգրանակերտի առաջնորդ Զաւէն եպ. կը գրէ պատրիարքարան թէ տեղւոյն իսլամ տարրը կը շարունակէ սպառնալ Հայերուն, զանոնք ան ու սարսափի մատնելով։ Վերջին շաբաթներուն մէջ մէկ երկու օր Հայերը մինչեւ կէս օր չեն բացեր իրենց խանութները։ Ոստիկան ղինուոր մը երեսփոխական ընտրութեանց հրահանգը գիւղերը տարած միջոցին զայն ցուցուցեր է տեղւոյն ժողովրդեան այնպէս հաւատացնելով որ իր ձեռքը զտնուած թուղթը Հայերը կոտորելու մասին տրուած հրամանագիրն մըն է։ Մարտ 1ին, օր ցերեկով սպաննուած է Առաքել Սարգիսեանը Արղընիէն քիչ հեռու գտնուող Փայամու և Լօմպէլ գիւղերու միջեւ։ Զաւէն եպ. այս առթիւ կը թուէ նաեւ ընտրական գործին մէջ տեղի ունեցած զանազան ապօրինութիւնները։ Այսպէս, հակառակ անոր որ շատ մը գիւղախումբերու Բ. կարգի ընտրողները զուտ Հայեր պիտի ըլլան միայն, ընտրողական յանձնաժողովը այնպէս մը կարգադրեր է որ քիւրտեր ընտրուած են։ Երբ քիւրտերը այդ շրջանակին մէջ ոչ իսկ մէկ հատ իրաւունք ունին։ Զաւէն եպ. թէ այս և թէ սպաննութեանց անապահովութեան մասին թէեւ բողոքեր է կուսակալին և սակայն իր դիմումները ուեւէ արդիւնքի չեն յանգեր։ Հակառակ անոր որ կ'ըսէ առաջնորդը, հայ բնակչութիւնը այնքան հոգ մեծամասնութիւն մը ունի Տիգրանակերտի մէջ, ոչ իսկ մէկ հայ երեսփոխան կ'ուզեն դնել թեկնածուներուն մէջ, մինչդեռ թուրք թեկնածուներու կարգին ասորի մըն ալ դրած են։ Զաւէն եպ. այս առթիւ կը յայտնէ թէ Տիգրանակերտի ընտրութեանց մէջ գործուած այս ապօրինութեան առթիւ իր կողմէ տրուած բողոքները նկատի առնուած չըլլալուն համար, Տիգրանակերտի Հայերը ձեռնպահ պիտի մնան։

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Թէեւ յայտարարուած էր որ համերաշխական ժողովը տեղի պիտի ունենար երէկ և սակայն վերջին պահուն Կեդրոնի խմբակցութեան պատուիրակներէն Հ. Խաչասարեան, Սարգիս Սուին և Ներսէս Օհանեան էֆ.ներէ ստորագրուած նամակ մը հասաւ Համերաշխական Ժողովի Նախագահ Ստեփան էֆ. Գարաեանի, որով կը ծանուցուէր թէ նոյն պահուն Կեդրոնի խմբակցութիւնը նիստ ունենալով, կը խնդրեն որ նիստը յետաձգուի հետեւեալ օրուան (այսօր) ժամը առտուն 10ին (Ը. ե.)։ Համերաշխական ժողովը, որ «Ազատաժարտ»ի քլիւպին մէջ գումարուած, կը սպասէր Կեդրոնին, պահ մը խորհրդակցեցաւ և որոշեց որ նիստը տեղի ունենայ այսօր կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, դարձեալ նոյն վայրը և այս պարագան գրով մը ծանուցուեցաւ Կեդրոնի խմբակցութեան։

* * * Կեդրոնի խմբակցութիւնը երէկ իրիկուն ժամը 2էն մինչեւ ժամը 5, նիստ գումարեց Թուրքիա խանին մէջ և երկար ու բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցաւ Կեդրոնի թեկնածուներու խնդրին շուրջ։

ՍՄԲԱՏ ԷՖ. ԲԵԼԹԻՊԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ռատոսթոյի Ս. Խաչ թաղի Թաղ. Խորհուրդը Մարտ 23 թիւով հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է «Մանզումէ»ի։ «Ամէն կերպով աւերակներու վերածուած մեր գաւառին վերաշինութեանը և յառաջդիմութեանը համար՝ Իթթիհատի անունով իր թեկնածութիւնը գնող Սմբատ էֆ. Բելթիպեանի ներկայութիւնը Օսմ. Խորհրդարանին մէջ անհրաժեշտ է։ Դեռ ընտրութեանց չսկսած մեր թաղի հաղարէ աւելի ընտրողներու վերջնական բաղձանքը ասիկա է»։

Մաղաքեանի քաշուելէն վերջ, մնացած դերասաններն ու դերասանուհիները կը միանան Վարդովեանի խումբին և կը կազմուի բաղմամարդ խումբ մը։ Աժոլք Ցասուլեաճեան, Անժէտ Նէֆիպ, Իսմայիլ, Համիտ, Պէնլեան, Ց. Աճէմեան, Լաճեցի, Գարեգին Ռշտունի, Թաղոր Նալեան, Չիկ Փափազեան, Գանիկ Կիւմիւշճեան և ուրիշ դերասաններ, ինչպէս նաեւ Գարագաշեան քոյրեր, Զուհաճեան Թէրէզա և Անիկ քոյրեր, Օր. Հերանուշ, Օր. Վերժին և Թեքար Պաղատչեան, Լայլն Լն։

Սուլթան Ապտիւլ Ազիզ կայսր ժամանակ, չգիտցուիր քաղաքական ի՛նչ պատճառով, Գէմալ պէյ ընկերներէն շատերը, կէտիկ Փաշայի թատրոնին մէջ ձերբակալուելով աքսորուած էին։

Տարի մը առաջ Ցասուլեաճեան չկարենալով հանդուրժել Վարդովեանի լուծին, և առանձնաշնորհի կապէն ազատելու համար, կը հաստատէ առանց յուշարարի ներկայացման դրութիւնը, «Թիվլաաթ» կոչուած և Թօմիք Համտի էֆէնտիի և ուրիշներու ընկերակցութեամբ կը սկսի ներկայացումներ տալ Ղալաթիոյ կողմը։

Ժամանակ մը վերջ Ցասուլեաճեան դարձեալ կը թողու Պոլիսը, և իր կնոջ՝ Օր. Մառի Նուարդի, քոյր Օր. Տիրիկի յետոյ Տիկին Սանտաղեան և Պ. Ադամեանի հետ կը մեկնի Ռուսիա։

ԿԱՐՆՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Կարինի Առաջնորդ Սմբատ եպս. Պատրիարքարան ղրկած գրով մը պատմութիւն կը խնդրէ Ս.Պատրիարքէն՝ որպէսզի մէկ ապիսի չափ Պոլիս գալով՝ դարմանէ իր տկարութիւնը, որուն պատճառ եղած են «ժողովուրդին խստապահանջ դասակարգին բուռն վերաբերումները»։

ԶԷՆՔ ՄԻ�simՐ ԱՐՁԱԿԷՔ

Դատական նախարարութիւնը երէկ թէլեֆէք մը ղրկեց Ազգ. Պատրիարքարան որով կը յանձնարարէ հրահանգ տալ Պոլսահայ ժողովուրդին, Զատկի առթիւ զէնք չարձակել, քանի որ հակառակ վարուողները օրէնքին խիստ տրամադրութիւններուն պիտի ենթարկուին։ Բա այսմ չբաջաբերականներ ղրկուեցան մայրաքաղաքիս եկեղեցիները։

ՄԻՆԱՍ ՁԵՐՄՈՑԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Սահմ. Ռամկավար Ուսանողական Միութիւնը հետեւեալը ղրկած է մեզ.— «Ուրախութեամբ տեղեկացանք թերթերէն թէ՝ Բարիզի Թրքահայ ուսանողները դեղեցիկ գաղափարը ունեցած են իրր Ազգային ամէնէն արժանաւոր Բանտիտան ներկայացնել Օսմ. Երեսփոխական Ներկայ ընտրութեանց Պ. Մինաս Զերազը։ Սահմ. Ռամկավար ուսանողական միութիւնս եւս երախտագիտական պարտք մը կը հայտարէ իրեն՝ ձայնակցելով Բարիզի ընկերներու սոյն կոչին և խնդրել Ազգ. Պատկ. մարմիններէն ինչպէս նաեւ Բաղդադ. կուսակցութիւններէն որ ջանան ամէն գնով ոյժ տալ Պ. Զերազի ընտրութեան, Ազգային անձնուէր և մեծ գործիչի մը հանդէպ կատարուելիք պարտականութեան գիտակցութիւնէն առաջնորդուելով.»։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ակնցի ազգային մը՝ Նշան Բիւրեճեան փափաք յայտներ է Ցէրի գիւղի մէջ ունեցած իր 700 ոսկիոց տունը՝ նուիրել Հ. Բ. Ը. միութեան, պայմանաւ որ իր մահէն վերջ, անոր հասոյթով մանկապարտէզ մը բացուի Ակնայ մէջ։

— Զակազիկի հայերը 1000 ոսկի հաւաքեր են և յոյս ունին այդ գումարը բարձրացնել 2000ի, տեղւոյն մէջ հայ եկեղեցի մը կառուցանելու համար։

— Այրիանամի կեդրոնին կողմէ կիլիկիա ղրկուած քննիչ-պատուիրակ Պ. Ժաղ Սայապալեան, առջի օր Ատանայէն մայրաքաղաքս ժամանեց։

— Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեան Երուսաղէմ այցելելու և մեծ պատիւներով ընդունուելու է Միաբանութեան կողմէ։

— Սեբաստիոյ հայ նոր երեսփոխան Տօքթ. Փաշայեանի քանտիայութիւնը պաշտպաներ է նաեւ տեղւոյն Գաւառ. ժողովը և պաշտօնապէս ներկայացուցեր է Իթթիհատին։

ԹԷՐԶԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Բարիզէն հասած հեռագիր մը հետեւեալը կը հաղորդէ.— «Հոմէնէն կը ծանուցուի թէ՝ հայ-կաթոլիկ Պատրիարքին պաշտօնանկութիւնը կ'ուսումնասիրուի Վատիկանի մէջ։ «Օսսէրվատոռէ Ռոմանո»ն և այս առթիւ զանազան աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութեանց նայելով, հաւանական կը թուի որ Վատիկան բանտրէ անոնք որոնք Թէրզեանի յաջորդը իրր Պատրիարք պիտի ճանչնան։

* * * ՀԱԳԳ, թուրքերէն օրաթերթը, իր երէկի թիւին մէջ հետեւեալը կը գրէ.— Զարմանալի և միանգամայն ուշագրաւ է որ իտալական կառավարութեան Ափրիկեան Տրիպոլսոյ վրայ յարձակած մէկ միջոցին Հռոմի մէջ գտնուող պապական աթոռն ալ Օսմանցի ժողովուրդին մէկ մասը կազմող Հայ ժողովրդեան մէջ երկպառակութիւն և երկիւղալի դէպքեր քաջալերելու փորձեր կ'ընէ, այս կերպով «ոչինչէն ի գոյ ածելով» քաղաքական զարմանալի խնդիր մը։ Այս արարքն ոչ իսկ ներելի է հոգեւոր իշխանութեան մը, որ քանի՜ներորդ դարու քաղաքակրթական պահանջմանց համեմատ պէտք է հեռու մնայ քաղաքական հոսանքներէ։ Այս դէպքերը և Թէրզեանի արարքները, խոր սաղարութիւն և արտաքոյ կարգի դժգոհութիւն յառաջ բերած են Հայ հոմէական ժողովրդեան մէջ, որով մասնաւորապէս բուռն գանգատի առիթ կ'ըլլայ Խաչատուրեան եպսկ.ի նկատմամբ դրուած արգելքը։ «Կ'յուսանք որ կառավարութիւնը ազդու միջոցներով վերջ կուտայ այս վիճակին, որուն ձգձգուելովը Հայ հոմէական ժողովրդեան յառաջդիմաբէր զգացումներուն և ներքին յառաջդիմութեան վրայ վնասակար ազդեցութիւն առաջ կը բերէ և այս տեսակէտով կը հակառակի թէ կառավարութեան շահերուն և թէ Հայ կաթոլիկ ժողովրդեան անդորրութեան և երջանկութեան։»

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը Ս. Զատկի Տօնին առթիւ շնորհաւորական այցելութիւնները պիտի ընդունի նոյն Տօնին յաջորդ օրը, երկուշաբթի, ժամը 1 ու կէսին (Ը. ե.) Ազգ. Պատրիարքարանի մէջ։ (Կնիք)

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

Առ խմբագրութիւն

«Մանզումէի էֆքարը» օրաթերթի

Պատ. օրաթերթիդ Մարտ 18ի թուոյն մէջ, Ազն. Լեւոն էֆ. Կէմճեանի հիւանդութեան շուրջ սխալ տեղեկութեանց վրայ հիմնուելով հրատարակած յօդուածին ի պատասխան կը փութանք յայտնել թէ Հոգաբարձութիւնս ժամանակին նկատողութեան առնելով նոյն խնդիրը, յետ մանրազնին քննութեան մը առաջարկած էր Ազն. Լեւոն էֆ.ի վերստին մտնել Ազգ. Հիւանդանոց՝ նոր զննութեան մը ենթարկուելու և հարկ եղած խնամքը ստանալու համար։ Սակայն Լեւոն էֆ. Հոգաբարձութեան սոյն առաջարկին զժբախտաբար չէ համակերպած՝ բժշկութեան մէջ գրէթէ սովորական դարձած աննպաստ պարագայ մը անվստահութիւն ներշնչած ըլլալով իրեն։

Խնդիրը ինքնին տրուած ճշգրիտ բացատրութեանց և բժշկական վկայութեանց համաձայն, մեծ կարեւորութիւն մը չունէր բժշկական տեսակէտով։ Սակայն որպէս զի վերոյիշեալ յօդուածին հետեւանքը սխալ մեկնութեանց տեղի չտրուի, Հոգաբարձութիւնս կը յայտնէ այս առթիւ թէ՝ իր յարատեւ հոգածութեան առարկայ եղած է Ազգ. Հիւանդանոցը իր ամէն ճիւղերովը, և հոն տեղի ո՛նեցած և անենչան կարծուած անցքերն իսկ անուշադիր չեն անցնիր։

Խնդրելով ներկայիս հրատարակութիւնը Պատ. օրաթերթիդ մատուցուցին մէկ թիւին մէջ։ Մնամ յարգանօք

Ի դիմաց Հոգաբարձութեան

23 Մարտ 1912 ԲԱՐՍԵՂ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

Կ. Պոլիս

ՆԱՄԱԿ ՕՆՆԻԿ ԷՖ. ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

ՏԷ՛Ր.— Երէկ երեկոյ կամուրջի Օրթաքէօյի նաւամատոյցի ծխավաճառն դիմանուրապէս Իտալիոյ և Տրիպոլսոյ միջեւ կառավարութեան կողմէ դպրեցան։ Ընդծվեաց հեռագրաթելը միայն պիտի յաակցուցի զինուորական իշխանութեանց։

ԲԱՐԻԶ, 4 Ապրիլ.— «Ժուռնալ»ի կը հեռագրուի Հռոմէն թէ քաղաքական շրջանակներու մէջ այն վստահութիւնը ունին թէ չատ կարեւոր դէպքեր պիտի պատահին Ժողովոյ Տրիպոլսոյ և Պէնկազիի մէջ։ Ապրուցցիի դուքսին Թարանթա ն մեկնումը և հեռագրական սպասարկութեան ընդմէջ մեկնաբանութեանց տեղի կուտան։

ԲԱՐԻԶ, 4 Ապրիլ.— Հռոմէն կը հեռագրուի թէ Իտալացիները ոմբակոծած են ԳէՕՀՀիան։ Սիւսմի Օսման ովասիսէն 9 քիլոմէթր հեռու Արաբները յարձակեցան Սիւսմի Օսման ովասիսն դէմ գտնուող իտալական ամրութեանց աշխատութիւններուն վրայ։ Իտալացիներուն յայտարարութեանց նայելով օսմանեան ուժերը եռ մղուեցան։

ԼՈՆՏՈՆ, 4 Ապրիլ.— Աշխատութեան վերսկսելուն հակառակ եղող 35000 գործաւորներու մեծամասնութիւնը գործադիր յանձնաժողովին կողմէ անբաւական դատուեցաւ գործադուլը չարունակելու համար։

ՀՌՈՄ, 4 Ապրիլ.— Պատերազմական նախարարութեան պիտանէին տեղեկագիրը երեսփոխան Բասսէրա, Տրիպոլիս ուղեւորութենէն վերադարձին «Ձիոռնալէ տ'Իթալիա»ի խմբագրին յայտարարած է թէ ընդհանուր յառաջխաղացութիւն մը խոչոր սխալ մը պիտի ըլլար, թէ մանաւանդ արտակարգ միջոցներ և անգին պարենաւորումներ անհրաժեշտ պիտի դարձնէր։ Մասնակի բայց անընդհատական յառաջխաղացութիւնները օգտակար են և զօրքերուն կը խնայեն յոգնութիւնը, վնասութիւնը և շարունակական զադարները։ Ինկատի ունենալով տարափոխիկ հիւանդութիւնները որոնք կը սիրեն Տրիպոլսոյ ծովեզերքին վրայ, զօրավար Գանէվա առողջապահական խիստ միջոցներ ձեռք առնել տուած է։

ԲԱՐԻԶ, 4 ապրիլ.— Տէրութիւնները համաձայն են այն դիմումի մասին, որ մօտերս պիտի կատարուի Բ. Դրան մօտ, հաշտութեան համար։ Օտար մայրաքաղաքներէ հասած հեռագիրներուն համեմատ տէրութիւնները շատ սկեպտիկ են դիմումին հետեւանքներուն մասին։

ՎԻԵՆՆԱ, 4 ապրիլ.— Բ. Դրան մօտ մեծ տէրութեանց դեսպաններուն դիմումը այսօր տեղի պիտի ունենայ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

ԵՒ ԶՕՐԱՎԱՐ ՔԱՆԷՎԱՍՊԱՆՈՒԱԾ

Երէկ Իրիկուն մայրաքաղաքիս մէջ զրոյց կը չրջէր թէ՝ Տրիպոլսոյ Իտալական զինուորները ապստամբած և սպանած են զօրավար Քանէվան։ Այս մասին մեր կատարած քննութեանց վրայ յենելով, ի վիճակ ենք հերքելու այս լուրը որ հաւանաբար ծագում առած ըլլալ կը թուի սա հետեւեալ պարագայէն։

Իտալական կառավարութիւնը այս վերջերս ոչ-պաշտօնական հեռագիրներու փոխանակութիւնը արգիլած էր։ Իտալիան այս արգիլումին մղող պատճառը խիստ ծանրակշիռ ըլլալու է, և սակայն անոր խկութիւնը հիմակուընէ որոշել անկարելի է։ Ասով հանդերձ, Տրիպոլսոյ Իտալական զօրքերու կողմէ ապստամբութեան մը ծագումը կրնայ քիչ մը հաւանական նը-կատուիլ, մտածելով որ Իտալացի զօրքերը երկար ատենէ ի վեր անհնազանդութեան նշաններ սկսած են ցոյց տալ իրենց պետերուն հանդէպ։ Եւ մանաւանդ որ՝ հիւանդութիւնները սոսկալի աւերներ կը գործեն բանակին մէջ և գուցէ այս իսկ է պատճառը Իտալական կառավարութեան ոչ-պաշտօնական հեռագիրներու վերայ դրած արգելքին։

Իտալական թերթերու սա միջոցիս իրենց բանակին յարձակողականի սկսելու համար պատրաստութեանց մէջ ըլլալու մասին տարածած զրոյցներն չատ հաւատի չի նկատուիր։

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐՈՒՄ

Իզմիրի նախկին կառավարիչ Ճէվատ պէյի և Բօզմիտի էֆ.ի Ներման կայսերական իրատէն Բ. Դուռը խնդրած է Սուլթանէն, որուն կը սպասուի այսօր։

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐ

Շերքէթի 57 թիւ չոգենաւը Պէյաիքաէրի առջև բաղխելով Խալիլի Նաւակին, ջարդ ու փչուր ըրած է զայն։ Հասած անմիջական օգնութիւններու շնորհիւ խալիլ փրկուած է։

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ ՖԷՆԷՐԻ ԵՒ ՊԱԼԱԹԻ ՄԷՋ

Ֆէնէրի մէջ յոյները ի նպաստ Իթիլաֆի փրօփականտ ըրած և սակայն տեսնելով որ այս միջոցը ո՛ւէ արդիւնք չէ կրցած տալ, և թէ Իթթիհատն է որ նորէն պիտի չանի, այլեւս յուսահատած քուէ տալէ հրաժարած են։ Յոյները նոյն միջոցին դիմած են նաեւ Պալաթի մէջ ալ, սա տարբերութեամբ որ հոն նախաձեռնած համարած են քուէարկել։

ԲՕԶՄԻՏԻՆ ԵՒ ՊՈՒՇՕ ԷՖ.ՆԵՐՈՒ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Իշխանաց կղզիներու ընտրութեանց մէջ Բօզմիտի և Պուշօ էֆ.ները մէկ մէկ քուէ միայն կրցած են չահիլ։

ՄԱԿԵՐԻԳԻԻԼԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՔՈՒԷՏՈՒՓԵՐԸ

Մաքրիզիլի ընտրութեանց յաջակցուած երեք քուէտուփերը կապի մը մէջ դրուելով և Ազատութեան քայլերդը նշեցնող նուագախումբի մը առաջնորդութեամբ որոշեալ վայրերուն մէջ զետեղուած են։ Այս առթիւ ոչխարներ զինուած և աղօթքներ կատարուած են։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱԶԻ ՔՕՆԿՐԷՆ

Վաչինկթընի մէջ տեղի ունենալիք Կարմիր Խաչի գումարման ներկայ զրնուելու համար, Կարմիր Մահիկի ընկերութեան կողմէ պատգամաւոր պիտի ղրկուի Պէսիմ Իսմէր փաշա, որ Ամերիկայի մէջ իրեն ընկերակից պիտի ունենայ երկու հայ բժիշկներ։

* * * Կարմիր Մահիկի ընդ. կեդրոնական մարմինը երէկ նիստ գումարեց Ներքին գործոց փոխ նախարար Թալէաթ պէյի նախագահութեան տակ, և որոշեց իր տարեկան քօնկրէն գումարել օսմ. համալսարանի անփիթատրոնին մէջ։

ԱԼԻ ԿԱԼԻՊ ՊԷՑ ԱՆՊԱՐԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Նախապէս Իթիլաֆի անունով կեսարիոյ մէջ իր թեկնածութիւնը դրած սպայակոյտի նախկին տեղակալ Ալի Ղալիպ պէյ որ օրէնքի հակառակ չարժած ըլլալուն համար կ. Պոլիս Պատերազմական Ատեանին բերուած էր, երէկ ազատ արձակուեցաւ նկատուելով որ պատիժի արժանի ոեւէ յանցանքի մը մէջ չէ գտնուած յիշեալը։

ԻՏԱԼԱՅԻ ՍԱՒԱՌՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՍԱՐՍԱՓԸ

Պատերազմական Նախարարութենէն սամ հեռագրական դրծակալութեան կը ծանուցուի թէ Պէնկազիի հրամանատար Ազիզ պէյէ ստացուած տեղեկութեանց համաձայն Մարտ 15ի երեքշաբթի օրը Պէնկազիի օսմ. զօրաբանակին վրայ սաւառնող Ֆրանսայի օդանաւորդ Մ. Բօվէրթի օսմ. թնդանօթաձիգներու արձակած ռումբերէն վիրաւորուած և սաւառնակն ալ Պէրքէյի մօտերը իյնալով ջախջախուած է։ Այս դէպքէն թէպէտ սաւառնորդները սարսափելով այլեւս դադրած են մեր զօրքերուն վրայ սաւառնելէ։

Մարտիրոս Մնակեանի խումբին Ռիժիսէօրներն էին այն ատեն Նոջի Հոյր և որդի։ Խումբին դերասանները արուեստի մասին չատ ու չատ բան կը պարտին այս ժրաջան ուսուցիչներուն։

1876ին Պարոնայք Եղիազար Մելիքեան և Զուհաճեան Օրիորիթի խումբ մը կազմելով, սկսան պատրաստել «Զին Զիզիկի», «Վիպլէպիճի Հօրոր Աղա», «Արիֆին Հիճլէսի» անուն Օրիորիթները, և նոյն տարուան Բամազանի ամսուան հաւարար, Սպարապետութեան Դրան դիմաց Միսաքիրանէի Ասկերիէի տխոռը վարձելով և թատրոնի վերածելով, Նուիթական չատ փայլուն յաջողութեամբ մը ներկայացումները արուեցան։

Վարդովեանի խումբին այս առաջին յաջողութենէն ան ու զոր ժատնուած, ինք ալ սկսաւ այդ ճիւղին, «Պէլլէնլիք»ով։ Բայց այս սկզբունքը Վարդովեանի փորձանքը եղաւ, քանի չարունակեց Օրիորիթները, «Մանամ Անկօ», «Օրիֆ», «Պրիկան», «Ժիրոնդիէ ժիրոնդիա», Լն., ինքն ալ ասոնցմէ ամենաբարձր կործանեցաւ։

Ռուսական պատերազմէն յետոյ, երբ Ռուսերը Ադրիանուպոլիս եկած էին, Պէնլեան օրէրիթներու թարգմանութեան օրինակները և բարթիսիօները զողցած, Մբնակեանն ալ հրաւիրելով, կ'երթայ Ադրիանուպոլիս, միասին առնելով Օրք. Դարբաշեանները, Օր. Դոնարիկը, Թրեանցը և ուրիշներ։ Ասոնցմէ առաջ Ադրիանուպոլիս զոցած էին արդէն Օրք. Աստղիկ և Սիրանոյշ քոյրերը, Օր Հրաչեայ, Սիսակ և Անտոն Ռշտունի։

Վարդովեան թէեւ ասկէն մէկ քանի հոգիով մնացած, դարձեալ գործը կը շարունակէ։

Արդիւնաղուիսէն վեր դարձին Մնակեան դարձեալ կը միանայ Վարդովեանի, որ կէտիկ փաշայի թատրոնը թողած ու Տիրէքլէր Արաբի քաշուած էր։

Բայց տրամաթիք ճիւղը չատ անկեալ վիճակի մէջ էր այլեւս, որովհետեւ Ցասուլեաճեանի հնարած Թիվլաաթ ճիւղը փարած, Ապտիներ՝ ալ բերած և Թուրք հասարակութեան չատ ախոյի դարձած էր։ Թատրոնը իր նախկին փայլը կորսնցուցած էր այլեւս։

1879ին Կովկասահայք սկսած էին Հայ թատրոնի գործունէութեան, և իրենց տեղական ոյժերուն քով Պոլսէն հրաւիրած էին նաեւ Օրք. Աստղիկ և Սիրանուշ քոյրերը և Պ. Ադամեան։

(6)

ԹԱՏՐՈՆՆԵՐ

Երկուշաբթի ցերեկ, Բերա Բէյի Շանի թատրոնին մէջ ժամը 2ին, մեծ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացուի Կոլկասահայ սիրուած դրագէտ Ա. Ահարոնեանի «Արցունքի Հովիտը»։ Ներկայացման կը մասնակցին Ֆէյէկեան քոյրերը և և բազմաթիւ կարող դերասաններ։ Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝ Տիկին Մառի Ֆէյէկեանի կողմէ և կենդանի պատկեր մը։ Միջնաբարներուն պիտի նուագէ ընտիր նուագախումբ մը։ Գիները սովորական։

* * *

Այս իրիկուն Սկիւտարի մէջ և երկուշաբթի ու երեքշաբթի ցերեկները՝ Շանզատէ Պաշլի և Բերա՝ Օտէօնի մէջ հայ թատերախումբը պիտի ներկայացնէ Հմ. Արամեանցի՝ «Անմահն ժիրայր» անուն բիւրը։ Գիները աժան։

ՌՈՍՏԱՆ

Հրապարակ եկաւ ՈՍՏԱՆԻ Բ. Տարեշրջանին Ա. Թիւը հետեւեալ խիստ չահեկան բովանդակութեամբ.—

1. Արեւելքի Խորհուրդներէն, Շէմսի Թէպրիզ, Ճէլալէտտին Բումի, Սուֆիները և Մէվլէվի Տէվրիշներուն կարգը (Ուսումնասիրութիւն) Ց. Գ. ՄՐՄՐԵԱՆ.- Գիշեր (Բանաստեղծութիւն) ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԿՈՒՐԼԻԵԱՆ.— Բմբոստի Մահը, ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ.— *** (Բանաստեղծութիւն) ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ.— Ուրուականք (Վ. Հիւգոյի) Թարգ. ԵԼԻՇԷ ԱՐԲԵԳ. ԴՈՒՐԵԱՆ.— Անձկութեան ժամեր (Հոգեբանական վիպակ) ԶԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ.- Ափեւելեան Բաղնիք (Բերթուած) ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ.— Կ'ուզէի (Բանաստեղծութիւն) ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԿՈՒՐԼԻԵԱՆ.- Արժէքը (Ուսումնասիրութիւն) ԴԵՂԱՄ ԳԱՎԱՖԵԱՆ.— Առոլֆ Ռիպօ

ԿԱՐԴԱՑՈՒՄ ԵՔ ԹԵ ԱՆՇԱՐԺԱՑԱԾ ԵՆ ՄԱՐԴԻԿ

«Ամենայն ինչ ի Քրիստոս»

ԳԱՀԻՀԻԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԻԱՅՆ

ՀԱՅ ԱՄԱՍՏԱՆԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒԹԻՒՆՔԸ

ՅԱՎԱՏՈՒԹԻՒՆ ՑՈՂՎԵՆՑԵԱԼԻՆ

ԶԳԼ ԴԻՂԶՈՒ ԿԻՐԱԿՈՅ

ՂԵՑՈՒԺՔ

ԴԱՎԱՌԵՏ ԻԿ

ԺՂՂԻՑՍՏԿԱ ԿՈՌԱՏ ՂԵՌՈ

ԴԿԻՈՂՈՆՁ ԴՈՂՅՈԵ

ԺՂՂՎՎՓՎՍԿՁՈՅՍՂ

ԿՈՐԴԱՑՈՒՄ ԵՔ ԹԵ ԱՆՇԱՐԺԱՑԱԾ ԵՆ ՄԱՐԴԻԿ

ՈՐ ՔԱՆԶԱՆՈՒԹԻՒՆ ՉԱՐԱՆՔԸ

ՄԱՐԴԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԻԱՅՆ

ՀԱՅ ԱՄԱՍՏԱՆԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒԹԻՒՆՔԸ

ՅԱՎԱՏՈՒԹԻՒՆ ՑՈՂՎԵՆՑԵԱԼԻՆ

ԶԳԼ ԴԻՂԶՈՒ ԿԻՐԱԿՈՅ

ՂԵՑՈՒԺՔ

ԴԱՎԱՌԵՏ ԻԿ

ԺՂՂԻՑՍՏԿԱ ԿՈՌԱՏ ՂԵՌՈ

ԴԿԻՈՂՈՆՁ ԴՈՂՅՈԵ

ԺՂՂՎՎՓՎՍԿՁՈՅՍՂ

SANTAL LACROIX

SAUOLÉ

ԳԱԲՈՒՏԻՆԻՐ

Մանրամասն տեղեկություններ ստանալու համար դիմել Էրիարդ Լակրուա 34, Rue Philippe-de-Girard, PARIS.

Մաքրելի գիներով

Ամենալավ թանաքներ

ՎԱՅԱՐԿՈՒ ՂՈՒՅՑԵՐ

Ամենայն տեսակի գեղեցիկ գրասեղաններ, գրասենեակի գեղեցիկ գրասեղաններ, գրասենեակի գեղեցիկ գրասեղաններ, գրասենե